

Reilen en zeilen van de admiraliteit van Rotterdam in de jaren 1630-1640

Reilen en zeilen van de admiraliteit van Rotterdam in de jaren 1630-1640

JAAP R. BRUIJN

Hilversum
Verloren
2022

In de Zeven Provinciën Reeks verschijnen korte monografieën over Nederlandse geschiedenis en cultuur in de zestiende, zeventiende en achttiende eeuw.

De redactie wordt gevormd door:

Femke Deen
Karwan Fatah-Black
Lauren Lauret
Olga van Marion
Arjan Nobel
Marrigje Paijmans
Miriam van Veen
Thijs Weststeijn

Deze publicatie is mede tot stand gekomen dankzij:
Directie der Oostersche Handel en Reederijen
Dr. C. Louise Thijssen-Schoute Stichting
Dr. Hendrik Mullerfonds
Vaderlandsch Fonds ter Aanmoediging van 's-Lands Zeedienst

Op het omslag: De aankomst van koning Karel II van Engeland te Rotterdam, 24 mei 1660.
Detail van een schilderij door Lieve Pietersz Verschuier, 1660-1665. Rijksmuseum, Amsterdam.

ISBN 978 90 8704 981 2

© 2022 Jaap R. Bruijn
Uitgeverij Verloren BV
Torenlaan 25, NL-1211 JA Hilversum

Opmaak Rombus, Hilversum
Druk Wilco, Amersfoort

No part of this publication may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

Inleiding	7
1 De Raden ter admiraliteit	13
Twaalf Raden	13
Vaste functionarissen	17
Het vergaderen	18
Het Prinsenhof	22
2 De vergaderingen	25
Vaste gebruiken	25
Het grafmonument voor Piet Heyn in Delft	27
Ongevraagd aangeboden	27
Granaten	30
Contacten met de handelswereld	32
Uitvoer van paarden	33
Andere zaken	34
De hoofdzaken	35
3 De convoien en licenten	37
De kantoren	37
Verbazing over tolerantie van fraude	39
De admiraliteit beschuldigd van frauduleuze praktijken	41
Voorbeelden van het gewone vergaderwerk	43
Een moeizaam conflict met Dordrecht	45
4 Het geld	47
Altijd geld tekort	47
Vaste taken	50
Zonder oorlogsvloot (1636-1640)	52
Zelfs de Raad vindt de toestand troosteloos	54

5	De scheepswerf	58
	De bouw van de Aemilia	58
	De aankoop van materialen	63
	Hout	64
	Zeildoek	64
	Touwwerk	66
	Verdere materialen en scheepsonderdelen	66
	Bewapening	67
	De rekeningen	68
6	De schepen	70
	Drie schepen gekocht in 1633	72
	Nogmaals Van Coulster	74
	Slopen en verkopen	76
	Aanbesteding	78
7	De vlagofficieren en kapiteins	80
	Vlagofficieren	81
	Kapiteins	83
	Probleemgevallen	85
	Rondom het kapiteinschap	88
8	De zeelieden	90
	Herkomst	90
	Werkweigeringen	91
	Hellevoetsluis en Brielle	93
	Ook 'mutinatie'	94
	Minder werkweigeringen of minder bronnen?	95
	Uitkeringen	96
	Uitwisseling van gevangenen	98
	Tot slot	101
	Dankwoord	104
	Bronnen	105
	Literatuur	106
	Registers	110

Inleiding

Het woord admiraliteit is voor de lezer van nu geen vertrouwd begrip. In de zeventiende en achttiende eeuw was dit anders. Een admiraliteit was belast met twee uiteenlopende taken: innen van belastingen en zorg voor de oorlogsvloot. Er waren vijf admiraliteiten, die gevestigd waren in de kustprovincies Zeeland, Holland en Friesland. In de steden Middelburg, Rotterdam, Amsterdam, Hoorn/Enkhuizen en Dokkum (na 1645 Harlingen) gaven deze instellingen werk op hun schepen, kantoren, magazijnen en hun scheepswerven. Het grootste en belangrijkste admiraliteitscollege was in Amsterdam gevestigd, het kleinste lag in Friesland. Ze waren in de beginjaren van de Tachtigjarige Oorlog ingesteld. Het oudste college zetelde in Rotterdam en dateerde van 1586.

Vele inwoners van de Republiek hadden met een admiraliteit te maken. Deze instelling was, zoals we hiervoor al schreven, belast met de inning en het beheer van belastingen op goederen die het land binnenkwamen of verlieten, de zogenoemde convoeien en licenten. Dit gebeurde in de havens, langs de rivieren en bij de grenswegen. De admiraliteiten hadden het grondgebied van de Republiek in vijf districten opgedeeld. Elke admiraliteit was verantwoordelijk voor een eigen district en voor het verkeer van en naar de aangrenzende districten. De admiraliteit in Rotterdam, officieel aangeduid als het Edel Mogende College ter Admiraliteit op de Maze, zorgde voor het zuidelijk deel van Holland¹ tot en met Haarlem en Beverwijk toe, delen van de Betuwe, Staats-Brabant en Staats-Limburg met kantoren in onder andere Bommel, Grave, Den Bosch, Eindhoven en Maastricht. Zulke kantoren waren er in meerdere steden en dorpen, elk was bemand met personeel voor de administratie en controle van de goederen en de inning van de belasting. Maandelijks behoorde de opbrengst naar de ontvanger-generaal in Rotterdam gebracht te worden. Dit geld was bestemd voor het dagelijkse reilen en zeilen van de admiraliteit en voor haar twee andere taken: de oorlogsvloot en de schepen ‘binnenduyns’, gelegen op de rivieren ter beveiliging en bewaking van de landsgrenzen en voor transporthulp aan het Staatse leger.

¹ Het gewest Holland bestond in de tijd van de Republiek uit de huidige provincies Noord- en Zuid-Holland.

De oorlogsvloot was nodig ter bescherming en verdediging van de Republiek, de zeehandel en de visserij en voor het gevecht met een vijand. Daarvoor moesten oorlogsschepen gebouwd, uitgerust en bemand worden. Dat alles werd bekostigd uit de opbrengst van bovengenoemde belastingen én uit subsidies die van geval tot geval door de Staten-Generaal in Den Haag werden toegewezen. Op papier was dit een goede constructie voor de financiering van het ‘zeewezen’ zoals de negentiende-eeuwse historicus J.C. de Jonge de organisatie van de marine noemde.² De werkelijkheid leerde anders. De Haagse subsidies kwamen zelden tijdig en volledig ter beschikking en de opbrengst van de belastingen kon sterk fluctueren.

De vijf districten waren, wat hun economische activiteiten betreft, heel verschillend. Het district van de admiraliteit van Amsterdam bracht veruit de meeste belasting op. De omvang van de handel en scheepvaart van de stad aan het IJ was veel groter dan van enige andere stad in de Republiek. Dikwijls besloeg die opbrengst de helft van de totale inkomsten uit de convoeien en licenten. In de jaren 1630 waren de inkomsten van de admiraliteiten van de Maze en Zeeland bijna even groot; die van Hoorn/Enkhuizen en Dokkum bleven hierbij ver achter.

Waar belasting wordt geheven, wordt belasting ontdoken. In de Republiek was dat niet anders. Er was in alle districten sprake van belastingontduiking, niet overall werden de belastingtarieven uniform toegepast en er vond geregeld fraude plaats. Hoe dan ook, de convoeien en licenten brachten wel altijd geld in de kas van de respectieve ontvangers-generaal, maar veel minder dan mogelijk zou zijn geweest. Bij de subsidies was dit veel minder het geval. De admiraliteiten konden er eigenlijk nooit op rekenen dat de gelden die door de Staten-Generaal waren toegewezen, daadwerkelijk volledig werden uitbetaald. De Raad van State stelde elk jaar voor de uitrusting van de oorlogsvloot de begroting op. Volgens een in 1634 ingevoerde verdeelsleutel zouden de drie zeegewesten Holland 58%, Friesland 12%, Zeeland 9% en de vier landgewesten Utrecht, Gelderland, Overijssel en Groningen elk bijna 4 tot 6% voor hun rekening nemen. Het volledige bedrag kwam nooit bij de admiraliteiten binnen. Sommige gewesten betaalden slechts een deel, andere zelfs niets. Met name de landgewesten gaven liever voorrang aan het uitbetalen van subsidies voor het leger.

Admiraliteiten waren instellingen van de Staten-Generaal in Den Haag. Men sprak van generaliteitscolleges als behorend tot het algemeen (generaal) bestuur van de Republiek; zij waren de enige in het land. Vrijwel alles was gewestelijk of stedelijk georganiseerd. Oorlogsschepen noemde men dan ook ‘s lands schepen. De besturen van de admiraliteiten waren een afspiegeling van die generaliteitsgedachte. Zij bestonden uit negen tot twaalf leden, de zogenoemde Raden ter admiraliteit. De meerderheid van deze heren kwam uit het gewest en de regio waarin een admiraliteit was gevestigd. Raden werden benoemd door de Staten-Generaal.

raal op voordracht van het gewest waarvoor zij zitting namen. Zo'n voordracht was afkomstig van de stad of het kwartier, welke een kandidaat mocht voorstellen. De Staten van het desbetreffende gewest namen deze voordracht over. De admiraliteit op de Maze telde twaalf Raden. Deze heren vertegenwoordigden de Ridderschap van Holland, de steden Dordrecht, Delft, Rotterdam, Gorinchem, Schiedam en Brielle en van de provincies Gelderland, Zeeland, Utrecht, Friesland en Overijssel.

Rotterdam was gedurende de eerste helft van de zeventiende eeuw een stad in opkomst. De bevolking nam mede door immigratie van binnen- en buitenlanders sterk toe: van 13.000 inwoners in 1600 naar 30.000 in 1650, ondanks enkele pestepidemieën zoals in 1634-1636. Rotterdam overvleugelde aldus het voorheen grotere Delft, Dordrecht en Gouda. De bevolkingsgroei ging hand in hand met een bloeiende nijverheid. Daarbij ging het vooral om textielnijverheid, bierbrouwerij, zeepziederij en scheepsbouw, naast activiteiten als haringvisserij, koopvaardij en handel. Er was een Kamer van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) die van 1632 af een eigen scheepswerf bezat aan de Scheepmakershaven. Er waren ook Kamers van de West-Indische Compagnie (WIC) en de Noordse Compagnie (de compagnie die zich bezighield met de walvisvaart). De stad huisvestte diverse grote en kleinere particuliere werven. Voor een admiraliteitscollege was Rotterdam een goede locatie.³

Een admiraliteitsbestuur functioneerde collegiaal. Alle Raden namen zoveel mogelijk deel aan het bestuurlijke werk. En dat was omvangrijk. Het werk was niet alleen van bestuurlijke en praktische aard, maar betrof ook rechtspleging. Er werd vrijwel elke dag vergaderd en van het behandelde werden zogenoemde resolutieboeken bijgehouden. Hierin werden de genomen besluiten opgetekend en de aanleiding om het desbetreffende onderwerp te behandelen. Aanleiding kon zijn de ontvangst van brieven en rekestes, personeelszaken, rapportages van Raden op dienstreizen en dergelijke meer. Soms werd een kwestie ter tafel gebracht waarop verder niet werd teruggekomen. De resolutieboeken vormen een waardevolle bron van informatie over de werkzaamheden van een admiraliteitscollege. Het zijn een soort notulenboeken. Elke admiraliteit kende haar eigen resolutieboeken. Helaas zijn ze niet alle bewaard gebleven. Een grote brand in het Ministerie van Marine aan het Lange Voorhout in Den Haag op 8 januari 1844⁴ heeft grote delen van de Admiraliteitsarchieven verwoest of beschadigd, waaronder ook resolutieboeken. Er zijn reeksen van jaren waarvan geen enkel resolutieboek bewaard is gebleven of van slechts een paar maanden. De zwart en bruin geblakerde randen zijn nog de stille getuigen van deze ramp. Wat betreft de eerste helft van de zeventiende eeuw zijn de resoluties van de admiraliteiten van Amsterdam en Rotterdam allesbehalve compleet. Onder anderen J.E. Elias, M.G. de Boer en

³ Van der Schoor (1999) 191-235.

⁴ Voor het archief van de admiraliteitscolleges zie: De Hullu (1924); Bruijn, Den Heijer en Stapelkamp (1991) 79-85.

F. Graefe hebben hieruit informatie gehaald voor hun publicaties.

Viceadmiraal A. de Booy b.d. (1901-1990) heeft in de jaren 1980 transcripties van de overgebleven resoluties van de admiraliteit van de Maze gemaakt en wel betreffende de jaren 1625-1644. Deze resoluties uit het tweede deel van de Tachtigjarige Oorlog zijn hierdoor rechtstreeks voor onderzoek beschikbaar gekomen. Zij zijn met grote nauwkeurigheid en deskundigheid afgeschreven en daarmee voor onderzoekers goed toegankelijk geworden.⁵ Tot nu toe is het functioneren van een zeventiende-eeuwse admiraliteit met al haar veelzijdigheid niet onderzocht. De Booy zelf heeft daartoe in 1983 een goede aanzet gegeven voor de jaren 1626-1628.⁶ De transcripties bieden een goede mogelijkheid dit nu wel te doen over een vrijwel aaneengesloten periode van tien tot elf jaar. Deze periode wordt niet begrensd door speciale gebeurtenissen. Daarom kiezen we ervoor de dagelijkse gang van zaken bij een generaliteitscollege in een middelgrote Hollandse stad vanuit de optiek van de heren Raden te volgen. Zo krijgen we een beeld hoe maritieme en niet-maritieme zaken van dag tot dag de beslommeringen waren van een collegiaal landelijk samengesteld bestuur en hoe deze al, voortmodderend, werden behandeld. Of met een meer maritieme formulering: hoe de admiraliteit reilde en zeilde, in overeenstemming met het voor anker rijden en het zeilen van een schip.

In deze publicatie staat het tijdvak 1630 tot en met 1640 centraal. Meer dan tweederde van de resoluties uit dit tijdvak is beschikbaar. Voor 1631 tot en met 1635 zijn ze compleet, daarna voor minder dan helft.⁷ In het eerste hoofdstuk wordt geschetst welke regenten in deze periode Raden ter admiraliteit waren en over welke voorzieningen de admiraliteit in Rotterdam beschikte. Het is verrassend dat naast de taken betreffende de inning en het beheer van de convooiën en licenten, er zo veel niet-maritieme zaken op de dagelijkse agenda stonden: de geschiedschrijver P.C. Bor biedt het laatste deel van zijn magnum opus aan en ontvangt een flinke som geld; voor een nieuwe kerk in Bloemendaal wordt een geldbedrag geschonken. Hiernaast komen in het tweede en derde hoofdstuk aan de orde hoe de ontduiking van de belastingen in de praktijk met medeweten van de heren Raden gebeurde. De financiën staan centraal in hoofdstuk vier. De Maze was een instelling die permanent leefde met schulden en schuldeisers. De scheepswerf met scheepstimmermansbaas Jan Salomonsz van den Tempel wordt in hoofdstuk vijf besproken. De schepen van de Maze volgen in hoofdstuk zes. In de hoofdstukken zeven en acht tenslotte behandelen we het varende personeel van de admiraliteit, de kapiteins met de vlagofficieren, de gewone zeelieden en de krijgsgevangenen.

Het verhaal over het reilen en zeilen van de Maze speelt zich af in een tijdvak waarin altijd gebrek aan geld was. Daarnaast ontbrak het vermoedelijk ook aan voldoende bestuurskracht. Twee citaten gekozen uit de resoluties van 1627 en

5 De Hullu (1924) nos. 124-135; andere gebruikers onder meer Oosterlee (1994), Van Vliet (1994) en Brijn (1998). De afschriften van de resoluties bevinden zich onder meer in het Instituut voor Nederlandse Militaire Historie (NIMH) te Den Haag in de collectie De Booy, no. 18. De Booy heeft de nummers 119-139, 211-217 en 2294-2296 in het archief van de admiraliteitscolleges afgeschreven. De Booy voorzagt de resoluties elk jaar van een eenvoudig register, een eigen commentaar en een uitleg van ongebruikelijke woorden.

6 De Booy (1983).

7 In de lijst van bronnen, achterin opgenomen, zijn de beschikbare jaren en data vermeld. In de annotatie wordt uitsluitend naar de datum van de resolutie verwezen.

1641 mogen dit illustreren. De Raad oordeelde op 9 januari 1627 dat de toestand van hun college zo slecht was

dat men nyet één van de scheepen bij gebreck van gelt sou connen in zee brengghen en dat men dat nu eyndelinge de saecke van dit collegie in een gemeen confusie soude moeten uytbersten ende mitsdien verstaen dat men wel soude behooren collegialiter nae Den Hage te reysen om d'Hoogmogende Heeren Staten-Generael dese miserie levendich te remonstreeren (...) mit voorder verclaeringe dat als Haere Hoogmogenden nyet en souden connen resolveeren om in geheel weynich daegen dit collegie te secondeeren met een goede somme van penningen, dat d'heeren eendrachtelijck uyt nootsaecke waeren geresolveert 't collegie te verlaeten ende de saecke den goeden Godt op te gheeven.

Op 29 juli 1641, ruim veertien jaar later, besloot het admiraliteitsbestuur voor de zoveelste keer de Staten-Generaal te wijzen op

de desolaeten staedt vant collegie met de redenen vant soodane vervall, wesende principaelijcken het achterblijven van de beloofde subsidiën der defectueuse provintiën ende de diversie vant ordinaris incomen van dit collegie, daarbij Haer Hoogmogenden nochmaels wel gedienselijcken (...) versoucken ende bidden haer belieffde de saecke vant collegie sonder vorder uytstell ten langhen leste met vigeur bij de handt te nemen.

Er was in deze jaren niets veranderd.

Afb. 1 Plattegrond van het Prinsenhof, het voormalig Agnietenklooster omstreeks 1590, gezien vanaf de Prinsenstraat, rechts de Botersloot. Tekening door Carolus Giudici. Stadsarchief Rotterdam.

1 De Raden ter admiraliteit

Het bestuurscentrum van de admiraliteit was midden in de stad gevestigd, dichtbij de Grote of Sint-Laurenskerk. Het lag aan de Botersloot, evenwijdig aan de Rotte. Het gebouw was het voormalige klooster van de orde der Agnieten en was in feite een rechthoekig complex van gebouwen met een binnenruimte waarin zich tevens een artilleriehuis en een gevangenis bevonden. Ook woonden er enkele functionarissen van de admiraliteit. Het geheel stond bekend als het Prinsenhof. Hier vergaderde vrijwel dagelijks het bestuur in de grote zaal op de begane grond achter de voorzaal. De admiraliteit beschikte elders in de stad over een magazijn en een scheepswerf.

Twaalf Raden

In de admiraliteit van de Maze zwaaiden twaalf Edelmogende heren de scepter. De Staten-Generaal in Den Haag waren hun superieuren. Deze twaalf heren, in het vervolg de Raden genoemd, behoorden altijd tot de regentenstand of tot de adel en kwamen dus uit de toplaag van de inwoners van de Republiek. Voor hun functie waren zij voorgedragen door gremia van hun gelijken. Zij waren afkomstig uit de Hollandse Ridderschap, Rotterdam, Dordrecht, Schiedam, Delft, Brielle, Gorinchem en verder uit de gewesten Zeeland, Utrecht, Gelderland, Overijssel en Friesland. Hun zittingstermijn bedroeg drie jaar en de wisseling gebeurde vaak in mei; voor Overijssel was dit pas in november. De Raden namens de Hollandse Ridderschap, Zeeland en Utrecht kenden geen vaste termijnen, want zij wisselden in deze periode niet of slechts één keer. Mr. Philips van den Brande uit Vlissingen vertegenwoordigde Zeeland van 1631 af, evenals Jan Gerard van Eck, heer van Outbroeckhuyzen namens Utrecht. Vader en zoon Van den Boetzelaer, baron van Asperen, vertegenwoordigden de Hollandse Ridderschap. Vader Rutger (1566-1632) werd na zijn overlijden opgevolgd door Philip Jacob (ca. 1600-

1663). Deze bleef admiraliteitsbestuurder totdat hij in 1641 lid werd van de Raad van State. Philip Jacob vond het vergaderen in Rotterdam waarschijnlijk niet zo interessant, want hij was vaak niet of maar kort aanwezig. Hij was op zijn *pointes d'honneur* gesteld. Toen tijdens een commissieoverleg in Den Haag in april 1640 de advocaat-fiscaal zonder hem hiervan te verwittigen naar Rotterdam was teruggegaan, toonde de baron, zoals hij in de resolutie wordt aangeduid, zich zeer misnoegd. Hij eiste de onmiddellijke terugkeer van de fiscaal naar Den Haag. Wanneer bij belangrijke besluiten alle Raden werden opgeroepen, bleef hij toch nog wel eens weg. Het zal voor hem een teleurstelling zijn geweest dat hij bij een voordracht voor de functie van ambassadeur in Frankrijk in de Staten van Holland veel te weinig stemmen kreeg.⁸ Hij gold als een vertrouweling van het stadhouderlijk hof. In de resoluties staat meermaals vermeld dat baron Van Asperen voor adellijke collega's een vervoer regelde met één van de admiraliteitsjachten.

De actiefste Raden kwamen uit Rotterdam en de omliggende steden. De Staten van Holland moesten hun voordrachten goedkeuren. Eén keer werd een voordracht geweigerd. Eind 1632 stelde Schiedam oud-burgemeester Maerten Willemsz Sluys aan de Staten voor als opvolger van Douwe Jorisz Beys. Afgevaardigden van enige steden maakten bezwaar tegen diens kandidatuur, omdat Sluys eerder wegens 'eenige onbehoorlicken acten' was veroordeeld. In 1626 waren namelijk in een opzienbarend proces in Den Haag door een speciale rechtbank een groot aantal Raden en hoge functionarissen van de Maze wegens fraude en verduistering van de ergste soort veroordeeld. Sluys was toen ook al admiraliteitsraad, maar behoorde wel tot de milder gestraften met een geldboete en ontslag uit het bestuur. Een ruime meerderheid van de Staten vond hem in januari 1633 toch 'ongequalificeert' om opnieuw Raad te worden. Schiedam moest een andere kandidaat voorstellen.⁹ De resoluties van de admiraliteit zwijgen hierover.

In de resoluties wordt wel tweemaal gesproken over het aantreden van twee Friese Raden. Een Friese Raad was nieuw. De aankondiging van een Fries lid in de admiraliteit leidde op 14 mei 1634 tot vragen van Hollandse afgevaardigden in de Staten-Generaal. Dit had te maken met de onzekerheid over Friese betalingen van de subsidies voor de vloot. Het leek geen probleem. Op donderdag 1 juni 1634 verscheen Albert van Loo (1594-1669), advocaat in Leeuwarden, in de middagvergadering en nam de volgende dagen direct al deel aan de beraadslagingen. Hij ging ook mee naar de uitbetaling van scheepsvolk. Op 6 juni echter maakten de Hollandse Raden op instigatie van hun Staten ineens toch bezwaar tegen Van Loo's aanwezigheid en vroegen hem na enig onderling beraad zich 'in stillicheyt vant collegie [te] absenteren'. Hij bedankte hiervoor en bleef zitten. Van den Brande, het Zeeuwse raadslid, sloot zich bij het Hollandse standpunt aan. In de Zeeuwse admiraliteit zou ook een Fries zitting nemen.¹⁰ Merkwaardig genoeg gebeurde er

⁸ Particuliere Notulen VII (2005) 842-843. Er wordt alleen naar de datum van de desbetreffende resolutie(s) van de Maze verwezen, het betreffende archiefnummer staat vermeld in de lijst van geraadpleegde bronnen, alhier dus alleen 28 en 29-4-1640.

⁹ Particuliere Notulen VI (2002) 11; Bruijn (1998) 45-46. Het proces van 1626 is nader beschreven in Oosterlee (1994).

¹⁰ 1 t/m 10-6-1634; Particuliere Notulen VII (2005) 40, 43-44. In de notulen is sprake van Friese toetreding tot de admiraliteit van Amsterdam.

verder niets. Van Loo was de volgende drie dagen afwezig, maar wel betrokken bij commissiewerk van de Raad. Op 10 juni verscheen de Friese advocaat weer in de vergadering en nam van toen af aan volwaardig deel aan de werkzaamheden. Vermoedelijk gaf hij als persoon geen aanstoot en vervulde hij zijn taken als raadslid tot tevredenheid van zijn Hollandse collega's. In 1637 was de zittingstermijn van Van Loo om. Hij nam op 22 mei afscheid. Ditmaal lieten de Hollandse Raden zich niet weer verrassen. Toen diezelfde dag de Friese edelman Aede Eysinga als opvolger verscheen, werd hem verzocht een paar dagen te wachten op de uitkomst van onderling beraad en ruggespraak met de Staten van Holland. Van Loo bleef toen nog maar even zitten, zij het 'beswaert ende geledeert', totdat op 27 mei de Staten-Generaal gelastten Eysinga toe te laten, maar wel onder het beding dat Friesland zelf zijn emolumenten zou betalen en dat deze dus niet ten laste van de Generaliteit zouden komen.¹¹ Van Eysinga zou slechts sporadisch in de Raad komen opdagen. Overigens was inmiddels gebleken dat de inkomsten van het gewest Friesland steeds lager waren dan de bedragen die jaarlijks aan leger en vloot moesten worden betaald.¹²

Voor een Raad betekende een 'sessie' (zitting) in een admiraliteitsbestuur een stap in zijn regentenloopbaan. Hij had vaak al een functie als burgemeester, raad of schepen achter de rug. Sommige Raden keerden nog eens terug, één zelfs vier keer. Dat was de Rotterdammer Joost Adriaensz van Coulster (†1649). Deze Raden waren dan doorgaans actief bij het werk van de admiraliteit betrokken, zeker Van Coulster. In onderlinge geschillen bieden de resoluties geen inzicht; nu en dan blijkt iets van een bepaalde invloed van een Raad. Het was natuurlijk een collegiaal bestuur, maar besluiten werden toch soms bij meerderheid of overstemming genomen, wat bij de desbetreffende resolutie werd opgetekend. Op 31 oktober 1634 bijvoorbeeld staakten de stemmen bij een bespreking van een geschil tussen een kapitein en diens schrijver. Er werd geen besluit opgetekend.

In de jaren dertig van de zeventiende eeuw waren regenten zelf nog volop rechtstreeks bij het economisch leven betrokken. Dat kwam soms van pas bij de afsluiting van contracten bij de aankoop van goederen voor de admiraliteit. Daarbij waren altijd twee Raden aanwezig samen met een desbetreffend personeelslid. Van de drie Rotterdamse Raden in de jaren 1630 was Cornelis Claesz van Driel (1572-1636) niet alleen bestuurder, maar ook graanhandelaar. Jaren eerder, in 1608-1612, was hij ook al Raad en nu opnieuw in de periode 1633-1636. Adriaen Lenertsz Besemer (c. 1584-1657) had als beroep kruidenier en was Raad in 1636-1640.

Van Coulster was begonnen als koopvaardijshipper, daarna werd hij bierbrouwer en reder. In 1624 werd hij in de vroedschap opgenomen. Raad ter admiraliteit werd hij reeds in 1625-1628 en opnieuw in 1631-1634, 1640-1643 en 1649. Zijn praktische kennis van scheepvaartzaken en van het netwerk daaromheen kwam hem

11 22, 25 en 27-5-1637.

12 Veenstra (2014) 127-128.

Afb. 2 Adriaen Lenertsz Besemer (c. 1584-1657), Raad ter admiraliteit in de jaren 1636-1640. Schilderij door Pieter van der Werff, 1696-1722. Het schilderij was onderdeel van een reeks portretten van bewindhebbers van de VOC Kamer Rotterdam. Museum Rotterdam.

in de admiraliteit geregeld van pas. Een vierde Rotterdammer tussen de eerste en tweede termijn van Van Coulster was Johan Allertsz van der Duyn (†1630), eveneens een brouwer.¹³ Met name Van Driel en Van Coulster verontschuldigen zich nog wel eens voor een dienstreis, omdat zij in de stad te veel eigen ‘occupatiën’ hadden. Van Gerard van Hoey, Raad in 1631-1634, is bekend dat hij in Gorinchem behalve lid van de vroedschap en het admiraliteitsbestuur, ook bierbrouwer was.

De Raden genoten een traktement van f1.000 per jaar en een bedrag voor het huren van een huis in Rotterdam. In 1635 werden de vacatiegelden opnieuw vastgesteld. Voor aanwezigheid op het Prinsenhof en in het Magazijn werd per dag f2 vergoed en f3 voor andere activiteiten ten behoeve van de admiraliteit. De secre-

¹³ Engelbrecht (1975) 84, 141-142, 151 en 155; Van der Schoor (1999) 158.

taris maakte aanspraak op dezelfde vergoedingen. Raad Aert van Eck had van het plichtsbesef van sommige collega's geen hoge dunk: 'wij hebben twee godtloose confraters als Ruysch van Dordrecht ende Verschuur van Gorcum, stout, vermetent en hoevaerdich'. Beide mannen waren in 1630 vanaf Vastenavond tot november in totaal geen maand aanwezig waren geweest.¹⁴

Vaste functionarissen

Twee functionarissen waren onverbrekkelijk met het bestuur van de admiraliteit verbonden. Dat waren de fiscaal of advocaat-fiscaal en de secretaris. Wanneer deze heren in de stad verbleven, waren ze in de vergadering aanwezig. De advocaat-fiscaal mocht zich als Raad beschouwen en zat aan het uiteinde van de grote vergadertafel, recht tegenover de voorzitter. Onder de advocaat-fiscaal vielen alle functionarissen die bij de inning en het beheer van de convoeien en licenten betrokken waren en bij financieel/juridische zaken en rechtsvervolging. Vanaf 1626 bekleedde dr. Michael van de Broeck uit Amsterdam deze functie.¹⁵ Als secretaris trad de Rotterdammer mr. Cornelis Splinter op. Dat was al sinds 1622. Hij was er in het beruchte proces met een kleine boete vanaf gekomen. Eén van zijn taken was de schriftelijke vastlegging van de resoluties van elke raadsvergadering. Vaak zijn deze uitvoerig en goed geformuleerd, maar niet altijd. Herlezing ervan voor begrip van de inhoud is dan noodzakelijk. Splinter hield ze kennelijk niet steeds zelf bij. Onder zijn ondergeschikten genoot deze secretaris niet veel gezag. Al in 1629 betoonden vier tot vijf klerken ter secretarie niet 'sodanige dienst als wel behoorde'. Ze kwamen te laat op kantoor en bleven enige dagen weg zonder dat vooraf te hebben gemeld. Splinter kreeg opdracht zijn gezag meer te doen gelden en wangedrag met schorsing te bestraffen. Het bleef echter tobben met Splinter. In 1631 zat hij enige tijd om niet nader genoemde redenen gevangen. Zijn klerken kregen toen van de Raad grotere handelingsbevoegdheid en mochten veel zaken waarvoor bezoekers naar het hof kwamen, zelf afdoen. Hoe lang dit heeft geduurd, is niet zeker. Het jaar daarop was Splinter enige tijd ziek. Eerste klerk Gerrit de Jong maakte toen aan diens tafel de aantekeningen voor de resoluties van de raadsvergaderingen. Deze klerk eigende zich bevoegdheden en rechten toe waaraan raadsleden zich steeds meer ergerden, ook aan De Jongs brutale gedrag. Het toppunt was een eigenmachtige verbouwing in de secretarie in 1632. Het jaar daarop kreeg De Jong een ernstige reprimande wegens 'onbehoorlijke snapperijen' in de stad over enige raadsleden. Ontslag echter kreeg hij nog niet. Dat gebeurde pas in juni 1634. Hij werd opgevolgd door Jan van Haelen, tweede klerk op de secretarie. De Jong ging natrappen door kwaad te spreken over de

¹⁴ 2-12-1632 en 20-6-1635; 'Brieven van A. van Eck' (1867) 116.

¹⁵ Elias (1963) 171.

leden van de Raad, totdat op verzoek van de Raad één van de burgemeesters van Rotterdam hem tot de orde riep. Toch bleef het steeds tobben met het gezag van de secretaris. In 1636 en 1637 was het weer mis. De Raad besprak op 19 februari 1637 hetzelfde soort problemen op het kantoor als waarmee het in 1629 was begonnen. Ditmaal werd de secretaris met absoluut gezag bekleed, ook ten opzichte van klerken die zich bij hun gedrag erop beriepen dat ‘imand van de Raed haer daertoe consent mocht hebben vergost’. Drie jaar later, in 1640, werd het besluit van 1637 herhaald.¹⁶ Van enige bestuurlijke daadkracht in deze materie was in de Raad geen sprake.

De advocaat-fiscaal, secretaris en ook de ontvanger-generaal hadden geen aanstellingstermijnen, zoals de Raden. Deze drie mannen zorgden voor de continuïteit in de behandeling van bestuurlijke en financiële zaken. De ontvanger-generaal als derde vaste functionaris, was rekening en verantwoording aan de Raad verschuldigd inzake de inkomsten en uitgaven van de admiraliteit. Zijn boekhouding moest hij jaarlijks ter controle naar de Generaliteits Rekenkamer in Den Haag sturen. Dat gebeurde vaak later dan was voorgeschreven. De verschillende posten stonden altijd in dezelfde volgorde in vaste rubrieken. Schulden werden daarin niet opgenomen. Rotterdammer Johan van IJck vervulde deze functie van 1627 af tot zijn dood in oktober 1642. Sinds 1633 was hij ook lid van de vroedschap. De ontvanger-generaal maakte geen deel uit van de Raad en nam in de organisatie een vrij zelfstandige positie in. Vanaf 1631 genoot hij een hoog jaartraktament van f1.500.¹⁷

Het vergaderen

Bijna elke dag kwam de Raad bijeen. Soms met slechts één lid aanwezig, meestal met twee tot vijf leden en hoogst zelden met negen of tien. Voltallig was de Raad nooit. Op zondagochtend 18 november 1635 vergaderde men tussen 11 en 12 uur ten huize van Nicolaes van Santen, Raad namens Delft, die op dat moment ernstig ziek was, maar later herstelde. De Raden zaten allen aan een grote langgerekte tafel, evenals de advocaat-fiscaal. De secretaris had een eigen tafel. De week bestond uit zes werkdagen, maar zelfs op zondag werd vrijwel altijd (na de kerkdienst) vergaderd, soms ook op kerkelijke feestdagen. Hoe anders was het bij de veel kleinere admiraliteit van het Noorderkwartier, waar men maar één, twee of een enkele keer drie maal per week bijeenkwam.¹⁸ Het voorzitterschap, het presidentschap genoemd, rouleerde onder de Raden van week tot week. Behalve wanneer de luitenant-admiraal aan de beraadslagingen deelnam, want dan was Philips van Dorp en later Maerten Harpertsz Tromp president. Nu en dan gebeurde

¹⁶ Een hele reeks van desbetreffende resoluties: 26-10-1629, 4-10-1631, 5-2, 28-4, 21 en 22-5 en 11-9-1632, 25-11-1633, 29-5, 21-6 en 25-11-1634, 3-1 en 19-2-1637 en 22-3-1640.

¹⁷ 4-10-1631; Becht (1908) 135; Engelbrecht (1975) 165-166; Bruijn (1970) 70.

¹⁸ Zie de resoluties van 17-10-1629 t/m 13-6-1630 (no. 2296 in noot 5 van de Inleiding).